

Köszöntelek Benneteket nagyböjt 5. vasárnapján, régi nevén *Feketevasárnapon*, amikor a templomokban fekete lepellel takarták le a feszületet és képeket. Jézus ebbe a sötétségbe kiáltja bele: „*Higgyetek a világosságban!*”

A templomi botrány, amit a próféták jelképes módszerével Jézus rendezett a templom urai ellen, a pogányok érdeklődését is felkeltette. Beszélni akartak Jézussal. Ő pedig olyan magyarázatot adott viselkedésére, mely János magyarázkodása ellenére is a Napnál világosabbá teszi az erőszakmentes Jézus profán magyarázatát az egy szem *búzamag* példájával.

Legutóbb a vallások horrorisztikus történetének felidézésével szerettem volna lelkiismeretünket felrázni, hogy milyen szerepe is lehet az istentiszteletként űzött erőszaknak a világi sorsának kialakulásában! De kérdezem: nem lehet, hogy mindez a vallásnak csak az egyik oldala?!

Imádkozzunk! Istenünk, nehezen tudjuk szokásos skizofréniánkat megtagadni, mikor Téged irgalmas és irgalmatlan Istennek gondolunk, hogy miért ne lehetne a vallás is skizofrén, vagyis irgalmatlan (szadista), de irgalmas (pacifista) is? Segítsd megértenünk ezt, aki élsz és szeretsz örökkön örökké.

Evangelium János könyvéből (12,20-36)

Azok között, akik felzarándokoltak, hogy az ünnepen imádják az Istent, volt néhány görög is. Ezek Fülöphöz fordultak, aki a galileai Betsaidából származott, és kérték: „Uram, látni szeretnénk Jézust.” Fülöp elment, és szólt Andrásnak. Aztán András és Fülöp odamentek és elmondták Jézusnak. Jézus ezt válaszolta: „Elérkezett az óra, amikor megdicsőül az Emberfia. Bizony, bizony, mondom nektek: ha a búzaszem nem hull a földbe, és nem hal el, egymaga marad, de ha elhal, sok termést hoz. Aki szereti életét, az elveszíti, de aki gyűlöli életét ebben a világban, az megmenti az örök életre. Aki nekem szolgál, az engem kövessen, s ahol én vagyok, ott lesz a szolgám is. Aki nekem szolgál, azt megtiszteli az Atya. Megrendült a lelkem. Mit is mondjak: Atyám, szabadíts meg ettől az órától? De hiszen éppen ezért az óráért jöttem. Atyám, dicsőítsd meg nevedet!” Erre szózat hallatszott az égből: „Megdicsőítettem és ezután is megdicsőítem.” A nép, amely ott ácsorgott, ennek hallatára azt gondolta, hogy mennydörgött. Mások így vélekedtek: „Angyal beszélt vele.” Jézus megmagyarázta nekik: „Nem miattam hallatszott ez a szózat, hanem miattatok. Ítélet van most a világon. Most vetik ki ennek a világnak a fejedelmét. Én meg, ha majd fölmagasztaltatom a földről, mindenkit magamhoz vonzok.” Ezt azért mondta, hogy jelezze: milyen halállal hal meg. A nép azonban ellene vetette: „Mi úgy hallottuk a törvényből, hogy a Messiás örökké megmarad. Hogy mondhatod hát, hogy az Emberfia fölmagasztaltatik? Ki az Emberfia?” Jézus így válaszolt: „Már csak rövid ideig marad köztetek a világosság. Addig járjatok, amíg van világosságotok, nehogy elborítson benneteket a sötétség. Aki sötétben jár, nem tudja, hova megy. Amíg veletek van a világosság, higgyetek a világosságban, hogy a világosság fiai legyetek.” Ezeket mondta Jézus, aztán elment, és többé nem mutatkozott.

Az áldozatbemutatás, mint a vallási erőszak *ősjelensége* nem lehet az egyetlen jelenség a történelemben. A múltkor idézett tanulmány szerzője (Georg Baudler: „Áldozat és erőszak”) is így gondolta. Ezért keresett tovább és megtalálta az ószövetségi Biblia és az újszövetségi Evangélium egy mondatát, ami így hangzik: „*Mert szeretetet akarok, nem pedig vágóáldozatot, Isten ismeretét, nem pedig égőáldozatot*”. Ezt a mondatot Ozeás próféta mondta a Bibliában (6,6) és Jézus idézte többször is az evangéliumban (Mt 9,13).

1) A szelíd vallások és „alapítóik”

Magam is végig néztem a vallások történetét abból a szempontból, hogy az „áldozat” ősjelensége mellett található-e más is, vagyis vannak-e „szelíd vallások” és „szelíd vallásalapítók”?

Azt találtam, hogy majd minden vallásban szerepel az *Apa istenkép, a szeretet, jóság, irgalom* szó is, de legtöbbször az áldozat ősjelenség mellett. Csak a *vallások reformerei* között találtam olyanokat, akik ki akarták zárni a vallási áldozatokat, a vallási erőszakot. Idézem most a legkiemelkedőbbeket:

Zaratusztra (Kr.e. 600 körül) a *perzsa* vallás nagy belső forradalmára, aki a régi természetimádást akarta felszámolni. Elveti a bálványimádást, a papok áldozatait és állatkínzásait számára utálat tárgyai. Egy igaz Isten van, *Ahura Mazda*, aki a mindenség Atyja, ő a világ teremtője, az ő országa az Isten országa, az ő szolgálatába állni ez az élet és üdvösség. A tisztességes élet hármasszabálya: „*Gondolkozz, beszélj és cselekedj helyesen!*” Hitvallása: „*Az igazság a legfőbb jó, boldog az az ember, ki tökéletesen igaz*”. Tanai az *Avestában* (Tudás Könyve) maradtak fenn.

– Tanításából később sajnos államvallás lett, majd visszasüllyedt a politeizmusba.

Laotse (Kr.e. 7. sz. végén született) – a *kínai taoizmus* bölcse, akinek alaptétele a „*békesség keresése*”. Erkölcsi eszményét így fogalmazza meg a *Tao te kingben*:

„*Aki mást ismer, az okos, aki magát ismeri, az a bölcs.*

Aki mást győz le, az erős, aki önmagát: az igazi hős.

Aki sikeres, van abban akarat, aki kevéssel éri be, több sikert arat.

Aki megáll a helyén, legény a talpán, de akit a halál se gyűr le, azé lesz az élet igazán”.

– Laotsét később *isten rangra* emelték, de a taoista valláshoz semmi köze. A taoista pápa határozza meg, hogy mely istenek részesülhetnek istentiszteletben és melyek nem.

Kungfutse (Kr.e. 551 - 478) szintén a *kínai államvallást* akarta megújítani. Amikor tanítványa azt kérdezte tőle, hogy van-e olyan parancsolat, amely egész életünk irányát megszabhatná, a mester azt felelte: „*Van. A felebaráti szeretet. Amit nem kívánsz magadnak, ne tedd azt te se embertársadnak* (Lun-yü XV. Könyv 23.f.).

– Kung mester ugyan csak egy bölcse volt, de halála után templomot építettek neki, és előtte háromszor kellett térdet hajtani és homlokkal a földet érinteni.

Szokratés (Kr.e. 470 - 399) a *görög felvilágosodás* nagy alakja, akinek „*daimonionja*”, a lelki ismeret, az emberben élő Isten szava, ő a görög vallást új alapra helyezi. Az „*új hit*” azonban a görög „vallás” védelmezőit mozgósította, hogy kiitassák Szokratésszel a méregpoharat, követőit pedig üldözzék.

– Szokratészt nem avatták istenné.

Buddha (Kr.e. 570–480) aki Indiában lett „megvilágosodottá” és aki csupán *életbölcsséget* hirdetett. Ennek lényegéhez tartozott, hogy „*élőt megölni nem szabad... még a ránk támadó rablókkal és gyilkosokkal szemben sem szabad haragot érezni... kerülni kell mindent, ami rossz, azt kell csinálni, ami jó, és meg kell tisztítani a saját szívünket*”. Buddha tanítványokat gyűjtött, nem alapított vallást, mindenféle istentiszteletszámára ismeretlen volt, még az imádság is. Nála az isteneknek nincs semmi szerepük.

– Ennek ellenére Buddha halála után tanításából vallást csinált a „nagy gyülekezet” (mahajana), őt magát istenként kezdték tisztelni, sőt buddhaisteneknek minősítették a korábbi brahmanizmus isteneit, és a világon szétterjedő buddhizmusok közt még Buddha szentháromságot is találunk. Tény, hogy a buddhizmusnak vallássá alakult formái sem ismerik az ember és állatáldozatokat, és a buddhizmus soha nem folytatott vallásháborút.

A **zsidó próféták** ugyan Jahwe szája (nabi) voltak, de némelyikük, mint *Ozeás*, és a messiási boldog korról álmódó *Izaiás* beszélt az áldozatbemutatás helyett az *irgalomról*, ill. az erőszak megszűnéséről, amikor a „*kardokból ekevasat készítenek az emberek, és együtt legelészik majd a farkas és a bárány*” (65,25).

Jézus (Kr.e. 7–33) is a zsidó nép prófétája, aki a zsidó vallás „*tökéletesítőjeként*” lépett fel. Akit aztán éppen a vallás főpapja ítélte halálra, mert káromkodott, ugyanis az Istent „*Atyjának*” nevezte. Ezzel egy *új istenképet* hirdetett meg, amivel elvetette a zsidó vallás és nemzet istenét, Jahwe-t, az áldozatokra és vére szomjazó törzsi istent. Kijelentette, Ozeást idézve, hogy „*irgalmat akar és nem áldozatbemutatásokat*”(6,6). Hüvelyébe tette tanítványaival a kardot és meghirdette nemcsak a nem-bántás, hanem az *ellenségszeretet parancsát* is (Mt 26,52; Mt 5,44).

– Halála után nem sokkal istenné avatják, és örömhíréből, hogy mindenkit, még az ellenséget is szeretni kell, egy Pál nevezetű neofita, vallást szerkesztett. Azzal a felhőborító fordulattal, hogy a hatalom áldozatából Isten Bárányát csinált, akinek kiontott vére árán menekülünk meg Isten haragjától és leszünk megváltottak.

2) A szeretet, mint ősjelenség

Az említett szerzőt idézném még, aki azt kutatta, hogy van-e valóban olyan *ősjelenség*, olyan őselmény, amit a prófétai mondás sejtet, és amit Jézus hirdetett meg. Ő bizonyítva látja ezt az ősjelenséget, majd nyelvészeti úton kimutatja, hogy az „*áldozatnak*” és a „*szeretetnek*” eltérő, egymást kizáró jelentése van. A „*szeretetet*” olyan „*varázsszónak*” gondolja, mely az ember életének és végső boldogságának kulcsa.

Leszögezhetjük, hogy az *áldozatbemutatás* kétséget kizáróan vallási ősjelenség. Mint láttuk, végigvonul az emberiség történelmében minden népnél és minden földrészen. De ősjelenség az *irgalom*, a *szeretet* is. Még ha csak búvópatakként jelenik is meg az áldozati vértől piros földből előtörve tiszta forrásvízként, amikor itt-ott *Atyjának* szólítják az Istent, és felhangzik az áldozatbemutatás prófétai kritikájának alternatívája, a vágy, hogy „*irgalmat akarok, nem áldozatot*”.

Ennek ellenére nem lehet szabadulni az áldozatbemutatás rémétől. *Humanizált formában* csökönyösen ragaszkodunk hozzá ma is. Egész gondolat és érzésvilágunkat betölti az „*áldozat*” szelleme. „*Áldozati liturgiáról*” beszélünk. Felajánljuk a szentmisét ezért vagy azért. „*Az istenségnek hódolattal nyújtott adományról*” beszélünk, a „*dicsőítés és hála áldozatáról*”, és ami azonban fogalmi ellentmondás: „*a szeretet áldozatáról*”.

Pedig az „áldozatot”, az áldozatbemutatást soha *nem lehet erőszakmentesen* elgondolni. Az „adomány” (étel és ital, tömjén stb. áldozat) is „egy feljebbvalónak nyújtott adomány”, mely adó- és sarcfizetésként az erőszak összefüggésrendszerébe tartozik. A dicsőítés, a hála és szeretet sem lehet „áldozat”, sohasem léphet a sercegő hús helyébe, és nem illethető olyan szóval, amely eredetileg állatok és emberek lemészárlását, a pusztítás orgiáját jelöli. Olyan egymást kizáró ellentmondás van köztük, ami sem gondolatilag, sem érzelmileg nem oldható fel. *A vallási erőszak nem tetszik az Istennek. Istennek tetsző az erőszakmentes, szelíd istentisztelet és az erőszakmentes emberszeretet.*

Jézus a pogányok érdeklődésére arra utal, hogy bár meggyilkolják, de nem azért fog meghalni, hogy zsidó módra áldozati bárány legyen egy templomban, hanem azért, hogy földbe kerülve *búzamagként* százszoros termést hozzon. Vagyis az *erőszakmentesség, a szelídség és ellenségszeretet* életpéldájaként álljon a zsidó és pogány előtt, az egész világ számára: Ő, aki a bitófán is az ellenségeiért imádkozik: „*Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekszenek*” (Lk 23,34).

--- Testvéreim! Mit képviselünk mi? *A lehetőségek:* 1) a tiszta *szeretet-irgalom* hitet, 2) csak egy *vallásos hitet* (áldozat bemutató vallást), 3) vagy a *vegyes „felvágottat”*: ezt is, azt is. Lehet, hogy az áldozatbemutatás nélküli, hatalmas (erőszakos) Isten nélküli keresztény hit sokak számára „*vallástalannak*”, „*puszta humanizmussá*” laposodott hitnek tűnik. De nem csak tűnik, hanem az is: *igazi humanizmus*. Ugyanis Jézus nem akart új vallást alapítani. A kereszténység nem *vallás*. A jézusi hit és erkölcs, nem vallásos hit és nem valláserkölcs, hanem a *Szeretetisten hite* és a *jézusi szeretet erkölce*! Kétséget kizáró tény, hogy az erőszakmentes szeretet prófétái és legfőképpen Jézus, a vérgőzös áldozati oltárok mellől, a bitófáról azt kiáltja bele a fülünkbe és az egész emberi történelembe, hogy „*Szeretetet, irgalmat akarok, és nem vallási erőszakot és nem vallási áldozatbemutatókat!*” Merjük-e felvállalni Jézust laikusként, csak a Szeretetisten és az erőszakmentes szeretet képviselőjeként? Figyelembe vesszük-e majd ezt, ha a „*Bokor papság*” problémájáról gondolkodunk?!

[Kovács László elmélkedése elhangzott 2024. március 17-én a Bokorportán, online csatlakozási lehetőséggel.]

